

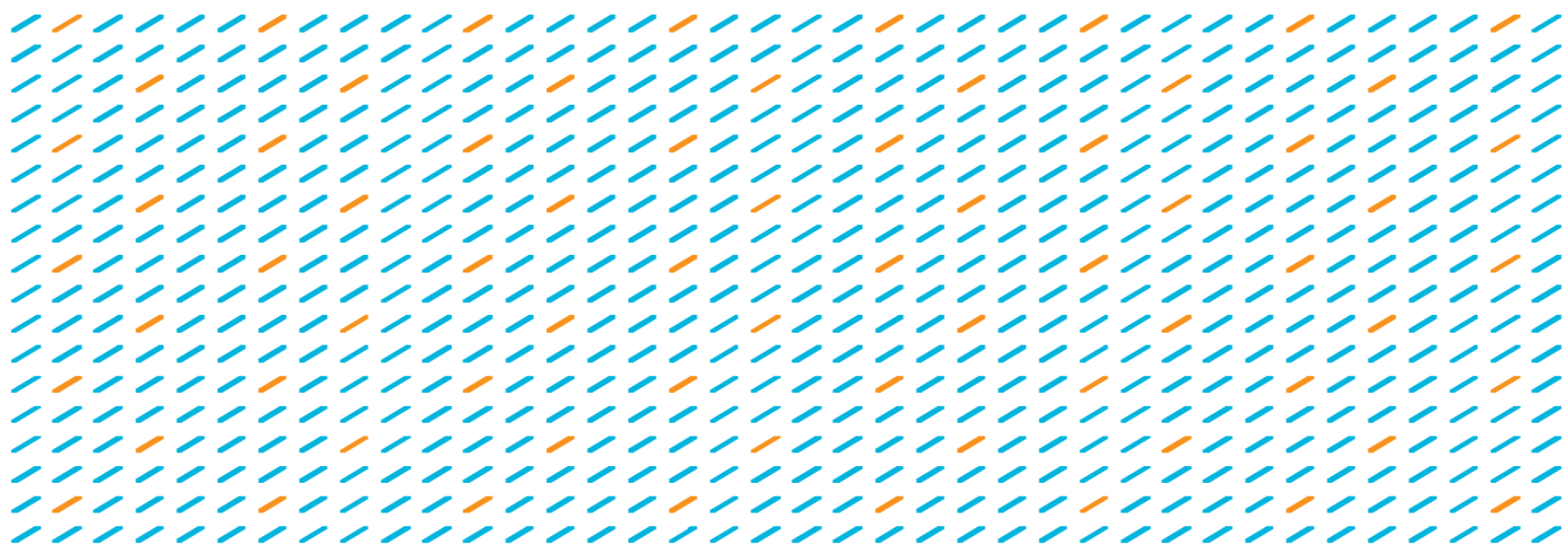

Oppeja ja oivalluksia verkostotyöstä

AILI-verkoston vuosi 2019 - 2020

Maria Mäkinen 30.4.2020

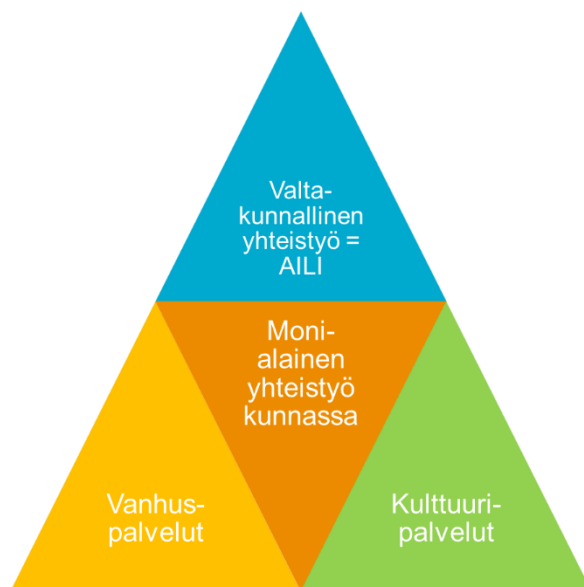
AILI-verkoston tausta

Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön AILI-verkosto on 13 kunnan kulttuuri- ja vanhustalvelujen asiantuntijoiden muodostama verkosto. AILI-verkostoon kuuluvat Espoo, Helsinki, Jyväskylä, Kouvola ja Kymsote, Kuopio, Oulu, Pukkila ja Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä, Rovaniemi, Seinäjoki, Tampere, Turku, Vaasa sekä Vantaa. Jokaista jäsentä edustaa verkostossa nimetyt kulttuurin ja vanhustyön asiantuntijat. Verkostokuntien alueella asuu 34 % kaikista Suomen yli 65-vuotiaista (Tilastokeskus 2018).

KUVIO 1. AILI-verkosto kartalla

AILIn toiminta käynnistyi syksyllä 2016 Sipilän hallituksen Taiteen prosenttiperiaatteen laajentamisen kärkihankerahoituksella. Rahoituksen myönsi Taiteen edistämiskeskus. Verkostohankkeen tavoitteena oli luoda kuntien verkosto, joka toimii foorumina ja alustana hallinnollisten tukirakenteiden kehitystyölle, uudenlaisten toimintamallien innovoinnille ja juurruttamiselle sekä eri toimijoiden väliselle yhteistyölle ja tiedonvälitykselle kulttuurisen vanhustyön kentällä.

Kuvio 2. Kulttuuri- sekä sosiaali- ja terveyssektorin yhteistyö AILlissa

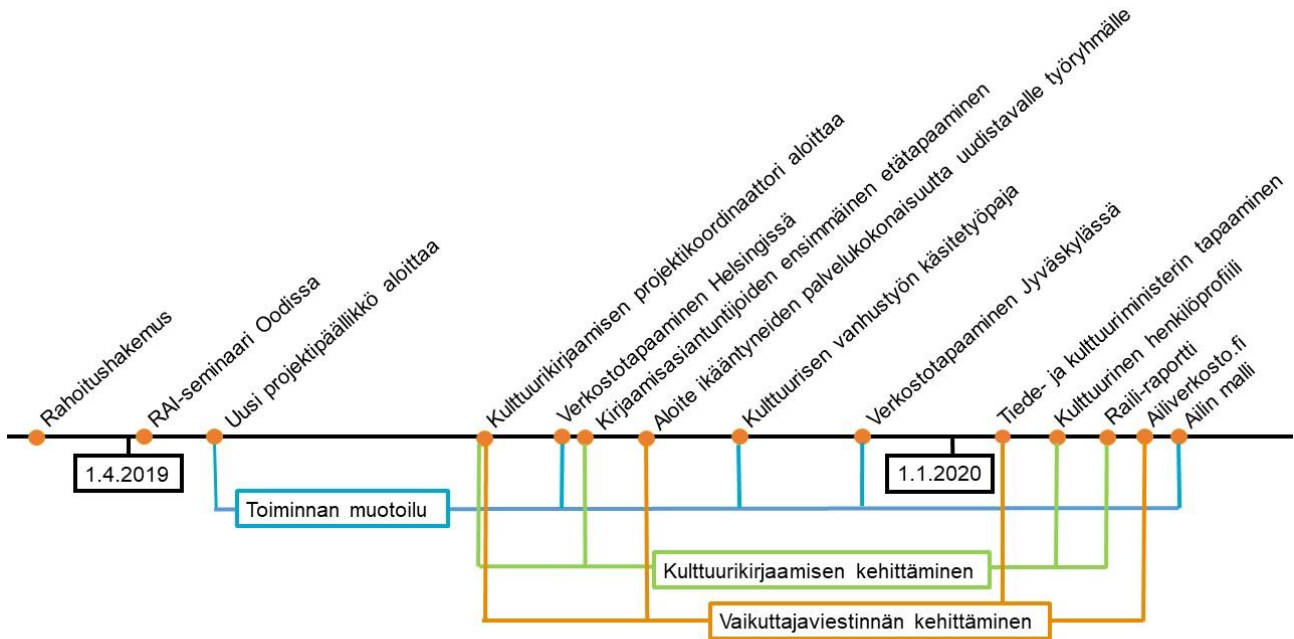
AILIn ytimessä on monialainen yhteistyö 13 kunnan välillä. AILIn myötä kulttuurinen vanhustyö sekä ikääntyneiden kulttuuripalvelut kunnissa ovat kehittyneet ja resurssit työhön ovat lisääntyneet. AILI on myös edistänyt ikääntyneiden kulttuuristen oikeuksien toteutumista valtakunnallisesti ottamalla kantaa ja osallistamalla valmistelutyöhön eri tasoilla. Verkosto tarjoaa kuntien edustajille merkittävän vertaistuen ja –oppimisen foorumin. Kollegoilta ympäri Suomen voi helposti kysyä vinkkejä ja kokemuksia palvelukehityksen ja oman työn tueksi. Yhteistyö on perustunut tapaamisiin sekä yhteydenpitoon sähköisten kanavien kautta. Helsingin kaupunki on toiminut verkoston koollekutsujana, yhteistyön koordinoijana, hallinnoijana ja raporttien tuottajana.

Verkoston yhteiset kehittämistyön teemat määriteltiin rahoituksen hakuvaiheessa kaikkien 13 kunnan edustajien kanssa. Näin muodostui yhteinen käsitys siitä, miten kulttuuri- sekä sosiaali- ja terveyssektorien yhteistyötä voisi kehittää ikääntyneiden hyödyksi. Yhteisiksi teemoiksi muotoutuivat **hallintorakenteiden kehittäminen, kulttuurikirjaaminen, kulttuurialan ammattilaiset vanhustyön yksiköissä sekä kotiin vietävä vapaaehtoistyö**. Näihin teemoihin syvennyttiin alatyöryhmissä sekä selvitystöiden kautta vuosina 2016 - 2018.

Vuonna 2018 todettiin yhteisesti, että kehittämisteemojen ja alatyöryhmien sijaan verkoston toiminnan vakiinnuttamiseksi tarvitaan koko verkoston yhteistä työskentelyä. Yhteisen toimintamallin sekä strategian muotoilulle oli vahva tarve. Tähän työhön sekä kulttuurikirjaamisen parissa tehdyn työn jatkamiseen päätettiin hakea Taiteen edistämiskeskukselta Taiteen prosenttiperiaatteen laajentamisen –kärkihankkeen siltarahoitusta vuodeksi 2019.

AILI-verkoston toiminta 2019

Taiteen edistämiskeskus myönsi kärkihankkeen siltarahoituksen AILI-verkostolle huhtikuusta 2019 vuoden loppuun. Siltarahoituskauden keskeisimmiksi tavoitteiksi määriteltiin verkoston toimintamallin vakiinnuttaminen, vaikuttajaviestinnän kehittäminen sekä kulttuurikirjaamisen edistäminen. AILlssa aloitti toukokuussa uusi projektipäällikkö Maria Mäkinen ja elokuussa kulttuurikirjaamisen projektikoordinaattori Silva Siponkoski.

KUVIO 3. AILIn keskeisimmät vaiheet 2019 – 2020 aikajanaalla

Toiminnan muotoilu

Nykytila-analyysi ja osaaminen

AILIn siltarahoituskauden työskentely käynnistettiin toukokuussa 2019 kehittämistyön suunnittelulla ja nykytila-analyysillä. Jokaisen kunnan edustajien kanssa keskusteltiin siitä, mitä verkostoyhteistyö on kunnalle ja edustajille antanut sekä millaisia näkemyksiä ja odotuksia yhteistyön tulevaisuudelle sekä siltarahoituskaudelle on. Keskustelujen ja vuonna 2018 tuotetun materiaalin perusteella muotoutui kokonaiskuva siitä, mihin vuoden 2019 aikana tulisi keskittyä ja miten yhteisiä tavoitteita tulisi edistää. Aililaisilla oli vahva jaettu näkemys siitä, että tarvitaan yhteinen visio, missio ja strategia sekä toimintamalli. Näitä lähdettiin yhteistyössä tekemään.

Rahoituskauden alkuvaiheessa keskityttiin tarkastelemaan erilaisia osaamistarpeita, joita tulisi kehittää asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Verkosto-osaaminen ja -johtaminen tunnistettiin keskeisinä kehittämiskohteina. Kesäkuussa 2019 aloitettiin yhteistyön verkostoasiantuntija Timo Järvensivun kanssa. Yhteistyötä tehtiin tiiviisti koko siltarahoituskauden ajan. Järvensivu toimi projektihenkilöstön tukena kehittämistyössä ja auttoi koko verkostoa ymmärtämään paremmin verkostotoiminnan perusteita.

Missio, visio ja toimintaperiaatteet

Kauden ensimmäinen verkostotapaaminen järjestettiin Helsingissä elokuussa. Tapaamisen tavoitteena oli määrittellä verkostolle yhteinen missio, visio sekä toimintaperiaatteet. Keskustelu verkoston toimintakentästä, kohderyhmästä ja käsitteistä oli olennainen osa tätä työskentelyä. Onko AILI kaikkien ikääntyneiden asialla vai keskitytäänkö edistämään erityisesti vanhushpalvelujen eli kotihoidon tai ympärivuorokautisen hoivan piirissä olevien ikääntyneiden kulttuuristen oikeuksien toteutumista? Tämä oli yksi keskeisimmistä kysymyksistä. Työskentelyä fasilitoi Lari Karreinen ja Petri Toikkanen Osana yhteistä ratkaisua Oy:stä. Ulkopuolisilla fasilitaattoreilla oli merkittävä rooli toimivien etäosallistumismahdollisuuksien järjestämisessä kuntien edustajille. Etäosallistujat pääsivät osallistumaan työskentelyyn paikalla olleiden tavoin.

Kuva 1. Verkostotapaaminen Helsingissä elokuussa 2019 (kuvaaja Petri Toikkanen / Osana)

Tapaamisessa verkoston yhteiseksi missioksi määriteltiin ikääntyneiden kulttuuristen oikeuksien edistäminen. Ikääntyneillä verkostossa tarkoitetaan koko vanhuseläkkeeseen oikeuttavassa iässä olevaa väestön osaa eli noin 65-vuotiaita ja vanhempia. Samaa määrittelyä käytetään ikääntyneestä väestöstä myös vanhushpalvelulaisissa. Kulttuurisilla oikeuksilla viitataan YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa ja Suomen perustuslaissa määriteltyihin oikeuksiin; oikeus osallistua taiteisiin ja kulttuuriin, oikeus kehittää itseään ja yhteisöään niiden avulla ja oikeus ilmaista itseään vapaasti.

Vuoteen 2023 eli nykyisen Sanna Marinin hallituksen toimintakauden loppuun visioitiin, että AILI on valtakunnallinen ikääntyneiden kulttuurisia oikeuksia edistävä asiantuntijaverkosto, joka antaa lausuntoja ja toimii konsulttina ikääntyneiden kulttuurioikeuksiin liittyen sekä tarjoaa jäsenilleen mahdollisuuksia yhteistyöhön, oppimiseen ja jakamiseen. Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto edistää valtakunnallisesti lasten- ja nuortenkulttuurin asemaa ja AILI tavoittelee samanlaista roolia ikääntyneiden kulttuuripalveluiden parissa. Verkoston tavoitteena on laajentua vuoteen 2023 mennessä niin, että jäseniä on jokaisessa Suomen maakunnassa. Toimintaperiaatteiksi kirjattiin yhteistyö, oppiminen ja jakaminen, jotka kuvaavat sekä verkoston keskinäisen toiminnan perustaa että verkoston suhdetta eri sidosryhmiin.

Käsitteet ja toimintamalli

Työskentelyä ALLIn käsitteiden ja toimintakentän parissa jatkettiin käsityöpajassa Helsingissä lokakuussa. Kulttuurinen vanhustyö on vuosien aikana muodostunut ALLIn keskeisimmäksi käsitteeksi, mutta mitä se tarkoittaa. Tähän käsityöpajassa pyrittiin löytämään vastaus. Tilaisuuteen kutsuttiin asiantuntijoita ja tutkijoita, joiden työhön kulttuurinen vanhustyö keskeisesti liittyy. Työpajassa ei löydetty yksiselitteistä vastausta kysymykseen vaan todettiin, että kulttuurinen vanhustyö on laaja käsite, jonka äärelle tullaan eri rooleista, ammateista ja näkökulmista.

Joulukuussa 2019 aillaiset tapasivat Jyväskylässä tulevaisuusteemalla. Kuten aiemmassa tapaamisessa, tässäkin kiinnitettiin erityistä huomiota etäosallistumismahdollisuuksiin. Tapaamisessa työstettiin yhteistä toimintamallia ja strategiaa kolmesta eri skenaariosta: ei rahoitusta koordinointiin, hankerahoitusta yksittäisten tavoitteiden toteuttamiseen sekä vakiintunut rahoitus koordinointiin. Työskentelyn pohjalta muotoutui verkoston toimintamalli. Mallin perustana on ALLIn ydinmalli, joka on verkostoteorian näkökulmasta vapaasti kehittyvä verkosto. Ydinmallissa on yhteisesti sovitut vuorovaikutuksen sekä yhteistyön tavat ja kanavat, mutta ei keskitettyä koordinointia. Ydinmallin yhteistyöstä voi nousta erilaisia kehittämistarpeita tai -tavoitteita, joita voidaan lähteä edistämään hankkeilla, joita kuvaa mallin toinen porras. Kuka tahansa verkostosta voi tehdä aloitteen hankeyhteistyöstä ja hankkeet eivät vaadi kaikkien kuntien mukana olemista. Toimintamallin ylin porras on koordinoitu verkosto. Tässä mallissa koordinaattori mahdollistaa verkoston tavoitteellisen toiminnan, esimerkiksi laajentumisen, vaikuttamistyön sekä tiedon ja hyvien käytänteiden jakamisen muille. Koordinoitu verkosto edellyttää ulkopuolista toiminnan rahoitusta tai laajamittaista hanketoimintaa.

KUVIO 3. ALLIn toiminnan portaat

Jyväskylän tapaamisessa jatkettiin myös keskustelua yhteisistä käsitteistä. Kulttuurisen vanhustyön määritelmää ja vanhus-termin käyttöä oli pohdittu paljon lokakuun käsityöpajan jälkeen. Professori Taina Rantasen alustus aiheella ”Muuttuuko vanhuus ja mihin suuntaan” antoi lopullisen vahvistuksen sille, että vanhus-termiä ei voida käyttää tarkoittamaan kaikkia ikäänntyneitä ja kulttuurisen vanhustyön määritelmää tulee tarkentaa.

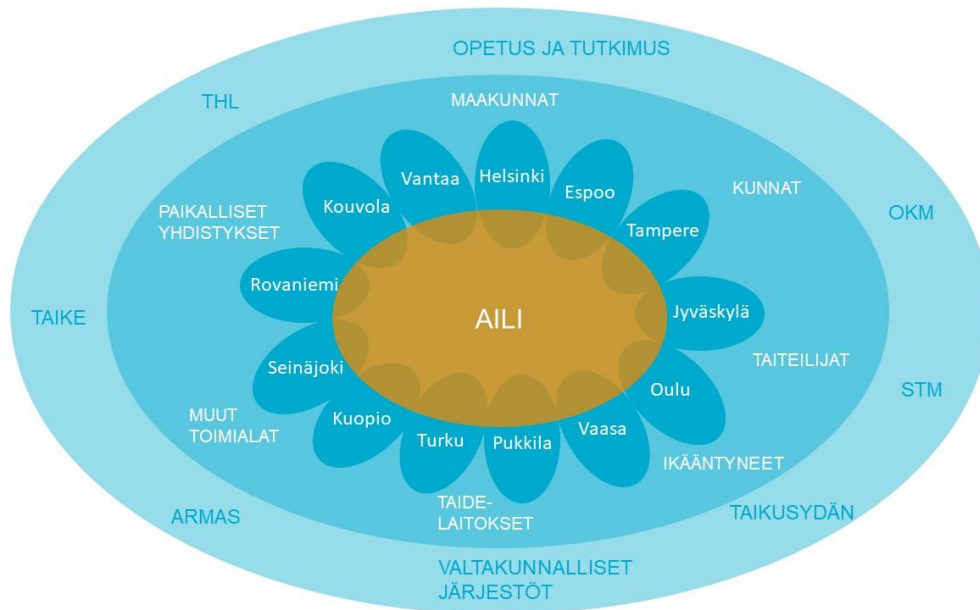
Laura Huhtinen-Hidén & co. ovat määritelleet julkaisussa Kohti luovaa arkea. Kulttuurinen vanhustyö asiakaslähtöisyyden edistäjänä (2017), että ”Kulttuurinen vanhustyö on taiteen, taidetoiminnan, luovuuden ja kulttuurin tuomista eri tavoin osaksi vanhustyötä ja sen kehittämistä. Kulttuurisella vanhustyöllä tarkoitetaan kulttuuria ja luovuutta arvostavaa näkökulmaa, arvoja ja asennetta, jotka vaikuttavat suunnittelun, johtamisen, erilaisten käytänteiden sekä konkreettisen arjen toiminnan taustalla. Kulttuurista vanhustyötä voivat olla toteuttamassa niin vanhustyön ammattilaiset, taiteen ja kulttuurin ammattilaiset kuin vapaaehtoiset. Kulttuurisessa vanhustyössä ikäihmisen kulttuuriset oikeudet tunnustetaan osaksi laadukasta ja omannäköistä elämää.”

AIL:ssa päätettiin, että kulttuurinen vanhustyö määritellään edellä kuvatun määritelmän mukaisesti ja määritelmän termi vanhustyö viittaa vanhuspalveluihin. Kulttuurisen vanhustyön rinnalla ikääntyneiden kulttuuristen oikeuksien toteutumista edistetään myös kulttuuritoiminnalla ja – palveluilla sekä vanhuspalvelujen ulkopuolella. Näille yhteiseksi termiksi muotoutui ikäystävällinen taide ja kulttuuri. Ikäystävällisellä taiteella ja kulttuurilla tarkoitetaan ikääntyneet huomioivaa tai ikääntyneille kohdennettua kulttuuri- ja taidetoimintaa sekä –palveluja. Toiminta ja palvelut ovat saavutettavia ja esteettömiä, ja niitä viedään aktiivisesti myös heille, jotka eivät pääse perinteisten palveluiden äärelle. Ikäystävällinen taide ja kulttuuri tarjoaa mahdollisuuksia itse tekemiseen, osallistumiseen ja kokemiseen, eikä syrji mitään ikäryhmää.

Viestintä ja vaikuttajaviestintä

AILIn viestinnässä keskityttiin vuonna 2019 verkoston tunnettuuden vahvistamiseen. Viestintää Facebookissa kehitettiin. Verkosto otti käyttöön myös Twitter-tilin, jonka avulla vaikuttajaviestinnän toteuttaminen on tehokkaampaa. Tietoa AIL:sta on aiemmin tuotettu Innokylään. Omien nettisivujen puute on koettu isona ongelmana. Verkostolle päätettiin luoda omat nettisivut, joilta olennainen tieto verkoston toiminnasta ja ikääntyneiden kulttuuristen oikeuksien edistämisestä on löydettävissä. Nettisivut löytyvät osoitteesta www.ailverkosto.fi. Lisäksi AIL:lle otettiin omia valokuvia, joita voidaan käyttää verkoston viestintätarpeisiin.

Vaikuttamistyössä keskityttiin AILIn vision toteutumisen edistämiseen, eli verkoston valtakunnallisen aseman parantamiseen ja vakiinnuttamiseen, sekä vanhuspalvelulain uudistukseen vaikuttamiseen. AILI teki vanhuspalvelulakia uudistavalle työryhmälle aloitteen, jossa esitettiin kulttuurin ja taiteen kirjaamista lakiin. Projektipäällikkö, projektikoordinaattori ja Helsingin kaupungin verkostoedustaja kävivät tapaamassa Tiede- ja kulttuuriministeri Hanna Kososta. Ministerille esitettiin, että AIL:illa olisi edellytykset vakiintua vastaavanlaiseksi valtakunnalliseksi toimijaksi ikääntyneiden parissa kuin Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto on lasten- ja nuortenkulttuurin parissa. Myös ministerille vietiin viestiä taiteen ja kulttuurin merkityksestä vanhuspalvelulain uudistamisessa.

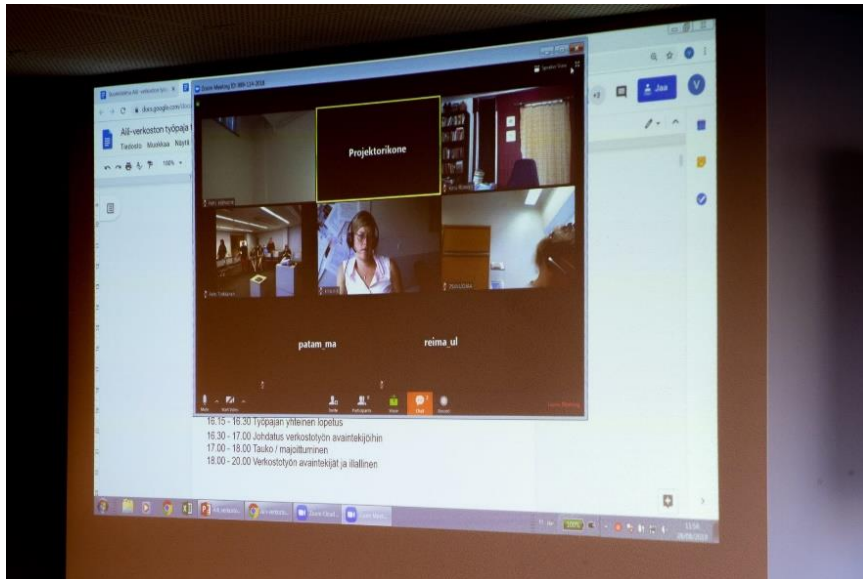

KUVIO 4. AILIn sidosryhmäkartta

Verkoston projektipäällikkö ja –koordinaattori sparrasivat Miltonin asiantuntijoiden kanssa vaikuttajaviestinnän suunnittelusta ja toteutuksesta. Vaikuttajaviestinnän tavoitteiden saavuttamiseksi tiivistettiin yhteistyötä keskeisten sidosryhmien kanssa. Verkosto-osaamisella ja viestinnällä vahvistettiin myös verkoston edustajien roolia paikallisessa ja alueellisessa vaikuttamistyössä.

Sisäisen viestinnän kehittämisellä oli tärkeä rooli siltarahoituskaudella erityisesti osana verkoston toimintamallin muotoilua. Sähköisten yhteydenpitokanavien merkitys verkostoyhteistyössä vahvistui. AILille otettiin käyttöön yhteinen Teams-työtila. Grape People Oy koulutti verkoston edustajia etäkokousten fasilitointiin ja samalla kehitettiin myös osaamista etäkokouksiin osallistumiseksi. Virtuaaliyhteyksiä kehitettiin yhdessä kokeillen. Sähköisiä kokouksia järjestettiin tarvittaessa eri teemojen kuten AILIn toimintakentän ja käsitteiden määrittelyn parissa. Syksyllä käynnistettiin etäaamukahvit, joka on vapaamuotoinen tila kohtaamisille, tunti kerran kolmessa viikossa. Keskustelulle ei ole valmista runkoa tai esityslistaa vaan se etenee vapaasti. Mukaan voi tulla omien aikataulujen mukaan, vaikka vain kymmeneksi minuutiksi. Etäyhteyksien kehittämisessä onnistuttiin hyvin ja löydettiin yhteiset toimivat vuorovaikutuksen tavat ja kanavat, joista tuli luonteva osa yhteistä toimintamallia.

Kuva 2. Aililaiset etäyhteyksillä (kuvaaja Petri Toikkanen / Osana)

Kulttuurikirjaaminen

Kulttuurikirjaaminen on ollut yksi AILIn keskeisimmistä teemoista ja siltarahituskaudella se oli verkoston kehittämistyön kärki. Keväällä 2019 julkaistiin painettu raportin tiivistelmä AILIn aiemmasta kehittämistyöstä kirjaamisen parissa ja huhtikuussa järjestettiin kulttuurikirjaamisen seminaari Oodissa. Varsinainen kehittämistyö käynnistettiin elokuussa yhteistyössä AILI-kuntien kirjaamisasiantuntijoiden kanssa. Kirjaamisen edistämisestä vastasi AILIn projektikoordinaattori Silva Siponkoski, joka työskenteli tehtävässä elokuusta joulukuun loppuun.

Kulttuurikirjaamisella tarkoitetaan kulttuuriseen vanhustyöhön liittyvän toiminnan ja asiakaskohtaisen havainnoinnin kirjaamista potilas- ja asiakastietokantoihin. Tämä tarkoittaa niin ikääntyneen kulttuuriseen toimintaan liittyviä toiveita, hänen kulttuurista taustaansa ja mieltymyksiä osallistua erilaiseen toimintaan kuin toiminnan aikana ja jälkeen tehtyjä havaintoja.

AILIn vuoden 2019 kirjaamisen kehittämisen tavoitteeksi asetettiin aiemman kehittämistyön pohjalta valtakunnallisen kehittämisyöryhmän perustaminen ja käytännön kokeilujen tekeminen. Kehittämisen menetelmänä oli yhteiskehittäminen. AILI-kuntien kirjaamisasiantuntijoista koottiin oma verkosto Raili, joka kokoontui kehittämistyön parissa virtuaalisesti noin kerran kuukaudessa. Konkreettisenä tuotoksena kehitettiin kulttuurinen henkilöprofiili RAIsoft.netin RAI-LTC eli pitkäaikaishoivan ohjelmistoon. Profiili kokoaa tiedot ikääntyneen kulttuurisesta taustasta, toiveista ja mieltymyksistä. Profiili on helmikuusta 2020 käytettävissä ilmaiseksi kaikilla RAIsoft.netin RAI-LTC ohjelmiston käyttäjillä. AILI ja Raili ovat tehneet kulttuurikirjaamisen parissa yhteistyötä THL:n kanssa.

AILIn kehittämistoiminnan vaiheet:

1. Vuonna 2017 toteutettiin kulttuurikirjaamisen kehittämisen työpajakiertue 12 Aili-kunnassa. Tilaisuudet toimivat yhteiskehittämisen periaatteella ja niissä kartoitettiin toiminnallisilla menetelmillä kuntien nykytilannetta kulttuurikirjaamisen tilan, osaamisen ja osaamistarpeitten osalta. Alkukartoituksen pohjalta todettiin, että niin kuntien tilanteet kuin kirjaamisjärjestelmät eroavat toisistaan paljon.

2. Vuosina 2018 – 2019 toteutettiin selvitystyö, joka koostui alkukartoituksesta, sparrauskiertueesta ja asiantuntijahaastatteluista. Selvitystyön toteutti kulttuurikirjaamisen asiantuntija Silva Siponkoski
3. Syksyllä 2019 käynnistettiin Aili-verkoston kuntien kirjaamisiasiantuntijoiden Raili-verkosto, jonka koordinoitivastuussa toimii Silva Siponkoski. Tarve verkostolle tuli vahvasti esiin selvitystyössä.
4. Raili-verkosto yhteiskehitti syksyllä 2019 RAI-LTC eli pitkäaikaishoivan ohjelmistoon kulttuurisen vanhustyön henkilöprofiilin, joka kokoaa yhteen raporttiin tiedot ikääntyneen kulttuurisesta taustasta, toiveista ja mieltymyksistä.
5. Kulttuurinen henkilöprofiili RAI-LTC julkaistiin helmikuussa 2020

Kulttuurikirjaamisen kehittämistyöstä on tuotettu oma raportti, joka löytyy AILI-verkoston nettisivuilta osoitteesta:

[file:///C:/Users/makinma5/Downloads/kulttuurisenvanhusty%C3%B6tietopohjaarakentamassa%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/makinma5/Downloads/kulttuurisenvanhusty%C3%B6tietopohjaarakentamassa%20(2).pdf)

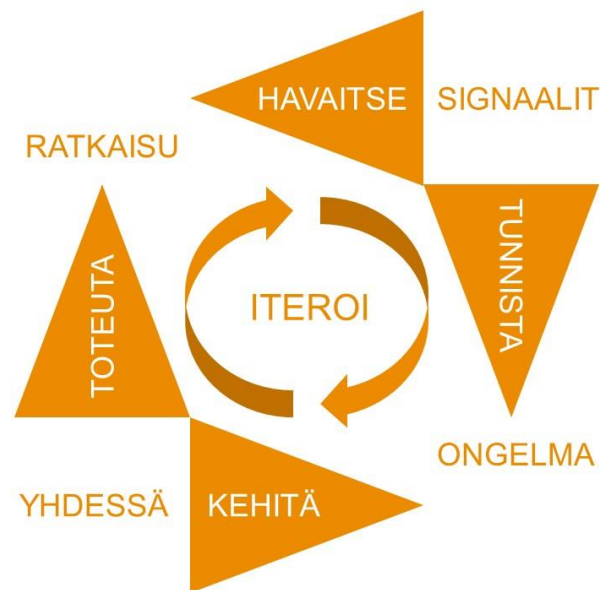
Opit ja oivallukset

1. Toimiva verkostotyö vaatii osaamista koko verkostolta

Siltarahoituskauden alussa aloitettiin yhteistyö verkostoasiantuntija Timo Järvensivun kanssa AILIn projektipäällikön ja projektikoordinaattorin verkosto-osaamisen kehittämiseksi. Yhteistyön myötä vahvistui, että koulutuksesta ja sparrauksesta olisi hyötyä koko verkostolle ja kuntien edustajille. Näin päätettiin järjestää kaikille yhteisiä koulutuksia ja virtuaalisparrauksia. Aililaisille toteutetun kyselyn perusteella koulutukset ovat olleet olennainen osa yhteisen ymmärryksen rakentamista ja osaamisen kehittämisen kautta on parannettu verkoston toimintamahdollisuuksia tulevaisuudessa. Verkosto-osaamisen kehittäminen auttoi esimerkiksi yhteisten tavoitteiden asettamisessa, kun tunnistettiin, millaisia tavoitteita verkostotoiminnalla on realistista saavuttaa ja millainen verkosto AILI on. Koulutuksiin osallistuneiden verkosto- ja etäkokousosaamisen kehittymisestä on hyötyä myös muissa verkostoissa, joissa edustajat toimivat.

2. Verkostojohtamisen tehtävä on tunnistaa tarpeita, ongelmia sekä ilmiöitä ja fasilitoida niiden ratkaisemista

Verkostojohtaminen on mahdollistavaa johtamista. Verkostojohtajan tulee jatkuvasti etsiä ja havainnoida signaaleja niin verkostossa kuin suhteessa muihin toimijoihin sekä sidosryhmiin, tunnistaa tarpeita, haasteita ja ongelmia sekä fasilitoida näiden ratkaisemista yhdessä. Tämä tarkoittaa erilaisten näkemysten ja ajatusten tuomista yhteen sekä yhteisen ymmärryksen muotoilemista. Avoin dialogi on yksi verkostotyön kulmakivistä. AIL:ssa luotiin täysin uusi verkostojohtamisen ja verkostojen kehittämisen konsepti, jossa verkosto-osaaminen ja muotoiluajattelu yhdistyvät. Konsepti sopii niin verkostossa tapahtuvan jatkuvan prosessin kuvaukseksi kuin verkostojen kehittämisen viitekehykseksi.

KUVIO 5. Verkostomuotoiluprosessi

3. Verkostossa tulee olla tiloja erilaisille kohtaamisille ja aito vuorovaikutus on mahdollista myös virtuaalisesti

Verkostotoiminnan ytimessä ovat tunteminen, luottamus ja sitoutuminen (Järvensivu 2019). Näitä jokaista tulee tietoisesti tukea sekä ylläpitää tapaamisissa ja osana vuorovaikutusta erilaisin menetelmin sekä yhteisesti sovituin toimintatavoin. Etäyhteyksiin perustuvassa verkostotyössä tämä tarkoittaa erilaisten virtuaalisten vuorovaikutustilojen mahdollistamista. Toimivat virtuaalokokoukset vaativat suunnitelmallisuutta, tavoitteiden asettamista, yhteisiä pelisääntöjä sekä osaamista. AIL:ssa järjestetyn koulutuksen ja yhteisten kokeilujen perusteella onnistuttiin rakentamaan erilaisia kohtaamistiloja.

Tavoitteellisten ja tehokkaiden etäkokousten rinnalla verkostoyhteistyössä on tärkeää luoda tilaa myös avoimelle vapaamuotoiselle keskustelulle. Vapaamuotoiset aamukahvit kerran kolmessa viikossa ovat tarjonneet tilan vapaalle keskustelulle ja ajatusten vaihdolle ilman fasilitointia. Tarvittaessa koolle kutsutut kokoukset eri teemojen äärellä ovat olleet taas suunniteltuja, tavoitteellisia ja fasilitoituja. Virtuaalivuorovaikutuksen kehittymisessä on otettu isoja askelia.

Virtuaalitapaamisten osallistujamäärät ovat vaihdelleet 5 – 15 henkilöön ja määrät ovat selkeästi kasvaneet yhteistyön edetessä. Projektipäällikön ja –koordinaattorin havaintojen mukaan virtuaalinen vuorovaikutus on kehittynyt avoimeksi dialogiksi. Tapaamisissa kuunnellaan, annetaan toisille tilaa, osallistutaan rohkeasti keskusteluun ja rakennetaan toisten ajatusten päälle. Tämän perusteella voidaan jopa väittää, että aito vuorovaikutus on mahdollista myös virtuaalisesti.

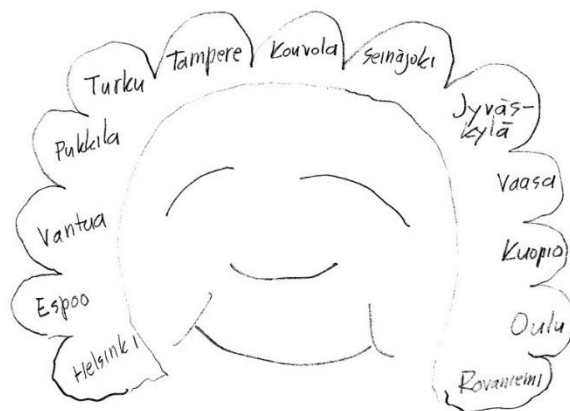
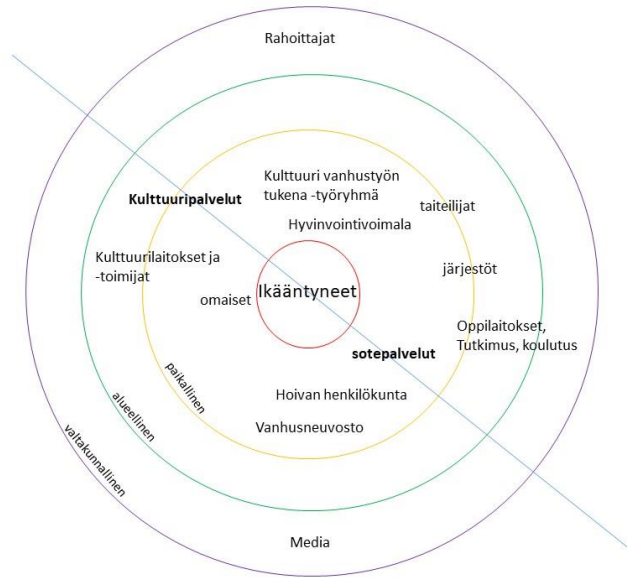
4. Verkosto-oppiminen on aitoa jakamista ja yhdessä tekemistä

Verkostossa oppiminen on oppimista yhdessä ja toisilta. Verkostoasiantuntija Timo Järvensivun (2019) mukaan verkostoissa oppimista voi tapahtua kolmella eri tavalla: opettamalla, fasilitoimalla ja emännöimällä. Opettaminen on tiedon välittämistä opettajalta oppilaalle. Fasilitointi on tiedon sekä osaamisen luomista yhdessä fasilitaattorin ohjaamana. Emännöinnissä taas emäntä kutsuu oppijat tilaan luomaan tietoa ja oppimaan yhdessä itseohjautuen. Siltarahoituskaudella ALLissa oppimista tapahtui kaikilla kolmella tavalla. Erilaisia osaamisenkehittämisen tarpeita pyrittiin aktiivisesti havainnoimaan ja näihin vastattiin erilaisin koulutuksin. Opettamisen sijaan koulutukset olivat vuorovaikutteisia jakamisen ja yhteisen oivaltamisen tiloja. Verkostosta nousseita tarpeita ja haasteita ratkottiin yhteisesti. Kuntien edustajat ovat entistä enemmän tuoneet omia haasteitaan yhteiseen tilaan ratkottavaksi ja avoimesti jakaneet niin onnistumisia kuin epäonnistumisiakin. Virtuaaliaamukahvit ovat toimineet erityisesti emännöidyn oppimisen tilana.

Kuntien edustajille toteutetun kyselyn mukaan ALLin merkitys oman työn tukena on korostunut entisestään siltarahoituskauden aikana. Verkostosta on muodostunut valtakunnallinen työyhteisö, jossa tehdään aidosti yhdessä töitä. Toimialojen välisen yhteistyön koetaan tiivistyneen ja yhteisen ymmärryksen lisääntyneen. Erään ALLI-kunnan edustajan sanoin: ”Asiantuntijuus kertyy yhteisestä ajattelusta ja kun pienen resurssinsa antaa yhteiseen koriin, saa sen vähintään triplana takaisin.”

5. Yhteinen ymmärrys kehittyy visualisoimalla

Toisen henkilön ajattelutavan oppiminen on haastavaa ja vie paljon aikaa, erityisesti kun työskennellään fyysisesti eri paikoissa. ALLissa haastetta luovat entisestään yhteistyön monialaisuus ja kuntaedustajien erilaiset asemat omissa työyhteisöissään. Eri edustajien toimintakentät saattava erota toisistaan hyvinkin paljon. Näkökulmia samoihin aiheisiin löytyy yhtä monta kuin verkostossa on edustajia. Yhteisen asian äärelle tulemistä ja eri näkökulmien yhteen sovittamista ALLissa ovat helpottaneet visualisoinnit. Alla esimerkkejä siitä, miten aillilaiset visualisoivat verkoston ja sen sidosryhmät.

6. Verkostolla jokaisella on mahdollisuus ja velvollisuus vaikuttaa

Yhdessä johdettua strategista verkostoa voidaan pitää jossakin mielessä ideaalina verkostomallina. Tällöin verkosto toimii yhdessä, yhteisesti määritellyn tavoitteen saavuttamiseksi. Vaikuttaminen on yksi keino yhteisen tavoitteen saavuttamisessa. AILIn tapauksessa vaikuttaminen tarkoittaa ikääntyneiden kulttuuristen oikeuksien edistämistä ja näiden esiin tuomista eri tavoin. Vaikuttamista tapahtuu useilla eri tasoilla. AILissa tasoiksi tunnistettiin paikallinen, alueellinen ja valtakunnallinen. Valtakunnallinen taso on usein se, minkä nähdään olevan tärkein ja merkityksellisin. Tämän perusteella vaikuttamistyö saatetaan helposti verkostossa ajatella vain keskitetyn koordinaattorin tehtäväksi. Muutos kaikilla tasoilla vaatii kuitenkin vaikuttamista kaikilla tasoilla. Siksi vaikuttaminen verkostotyössä on jokaisen mahdollisuus ja velvollisuus. Esimerkiksi ikääntyneiden kulttuuristen oikeuksien edistäminen omassa työyhteisössä vanhuspalveluissa tai omassa kunnassa on aivan yhtä tärkeää kuin edistää kulttuuristen oikeuksien kirjaamista vanhuspalvelulakiin. Toteutuessaan lakikirjaus velvoittaisi tiettyihin toimenpiteisiin vanhuspalveluissa, mutta konkreettisesti työtä tekevien ymmärryksen lisääminen on todennäköisesti merkityksellisin asia oikeuksien ja lain toimeenpanon näkökulmasta.

AILI-verkoston tulevaisuus

AILI on ainoa kansallinen toimija, joka edustaa ikääntyneiden kulttuurisia oikeuksia. Verkostolla on selkeä oma tehtävä ja kysyntää niin valtakunnallisessa vaikuttamistyössä kuin kuntien palvelutuotannon ja asiantuntijoiden työn kehittämisessä. Ikääntyneillä tulee olla oikeus oman näköiseen ja merkitykselliseen arkeen, elämyksiin ja kokemuksiin, itsensä toteuttamiseen ja uuden oppimiseen. Jos ei AILI puhu näiden oikeuksien puolesta, ei kukaan muukaan sitä tällä hetkellä valtakunnallisesti tee.

AILIn merkitys kunnille ja kuntien edustajille on vuosien varrella kasvanut. Verkostosta on muotoutunut valtakunnallinen työyhteisö, jossa opitaan ja kehitetään yhdessä sekä jaetaan tietoa ja tuetaan toisia. Kuntien edustajille toteutetun kyselyn perusteella lähes kaikki aiillaiset suosittelisivat verkostoa kollegoilleen ja muille kunnille.

Verkoston rahoituksen vakiinnuttamisy yrityksistä huolimatta, AILI jatkaa toistaiseksi toimintaansa vapaasti kehittyvänä verkostona ilman koordinoitua. Yhteistyö kuntien välillä toimii yhteisesti laaditun toimintamallin pohjalta. Tässä mallissa korostuu yhteinen tekeminen, jakaminen sekä oppiminen. Virtuaaliset vuorovaikutuskanavat ovat keskeinen osa yhteistä toimintamallia ja näiden kanavien käyttöön verkostossa on opittu ja totuttu siltarahoituskaudella. Vaikuttamistyö ja yhteisten tavoitteiden toteuttaminen eivät kuitenkaan onnistu ilman henkilöresurssia. Rahoitusta verkoston koordinointiin etsitään ja edistetään mahdollisuuksien mukaan.

AILIlla on selkeä toimintamalli, jonka perusteella on erinomaiset edellytykset vakiinnuttaa asema valtakunnallisena ikääntyneiden kulttuuristen oikeuksien edistäjänä. Toimintamalli on hyvin kustannustehokas ja AILIn aiempien rahoituskautien perusteella kuntien edustajien työtuntien laskennallinen osuus verkoston toimintakustannuksista on suunnilleen saman verran kuin verkoston saama avustus. Verkoston tavoitteena on saada koordinointiin rahoitus sekä opetus- ja kulttuuri- että sosiaali- ja terveysministeriöltä. Monialainen rahoitus ja tiiviimpi yhteistyö molempien ministeriöiden kanssa antaisi AILille paremmat edellytykset edistää valtakunnallisesti ikääntyneiden kulttuurisia oikeuksia sekä kehittää rakenteita ja alaa systemaattisesti.

Kulttuurikirjaaminen on ALLIn kehittämistyön kärki ja niin kansallisen kuin kansainvälisen kiinnostuksen kohde. Kehittämistyötä pyritään jatkamaan joko osana ALLia tai omana kokonaisuutenaan. Rahoitusta työn jatkamiseen etsitään aktiivisesti. Mahdollisiksi tulevaisuuden kehittämistyön kohteiksi verkostossa on tunnistettu myös kulttuurisen vanhustyön sekä ikäystävällisen taiteen ja kulttuurin laadun määrittely sekä kulttuuripalveluiden kehittäminen kotona asuville ikääntyneille.